

Rahvakultuuri Keskus

Setomaa kultuuriprogramm 2014-2018

Programmi kokkuvõte

Tallinn 2018

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus	3
1. Kultuuriprogrammi rahaline maht	3
2. Programmi nõukogu koosolekud	5
3. Taotlusvoorud	5
4. Taotlejad	7
5. Kultuuriprogrammi valdkonnad	9
5.1 Seto leelo – seto mitmehäälne laulutraditsioon	12
5.2 Pärimuskultuur	12
5.3 Pärimuspõhine uuslooming	13
5.4 Keel ja haridus	13
5.5 Teadus-ja arendustegevus	14
5.6 Meedia ja mainekujundus	15
6. Mõõdetavad tulemused	15
7. Kokkuvõte	16

Sissejuhatus

Setomaa kultuuriprogramm 2014-2018 oli jätkuks Kultuuriministeeriumi poolt aastatel 2003-2005 rahastatud Setomaa kultuuriprogrammile, Setomaa riiklikule kultuuriprogrammile 2006-2009 ja Setomaa kultuuriprogrammile 2010-2013. Setomaa kultuuriprogrammi üldeesmärk oli aidata kaasa seto vaimse ja materiaalse kultuuripärandi säilimisele, taastumisele ja arengule võimalikult autentsel kujul ning seto kultuuris osalejate ringi laiendamisele, eriti noorte sidumisele esivanemate keele ja kultuuriga. Programm toetab UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooni eesmärkide täitmist.

Administratiivselt oli Setomaa aastail 2014-2017 jagatud kolmeks: üks osa kuulus Võru ja teine osa Põlva maakonda, kolmas osa /ehk ligi 75% endisest Petseri maakonnast) kontrolljoone taha Petseri rajooni Venemaal. Eestimaal hõlmas Setomaa neli valda: Meremäe, Värskä, Mikitamäe ja Misso (Luhamaa nulk – ligi 1/3 valla territooriumist). Setomaa vallad moodustasid maakonna piire ületava omavalitsuste ühenduse – Setomaa Valdade Liidu.

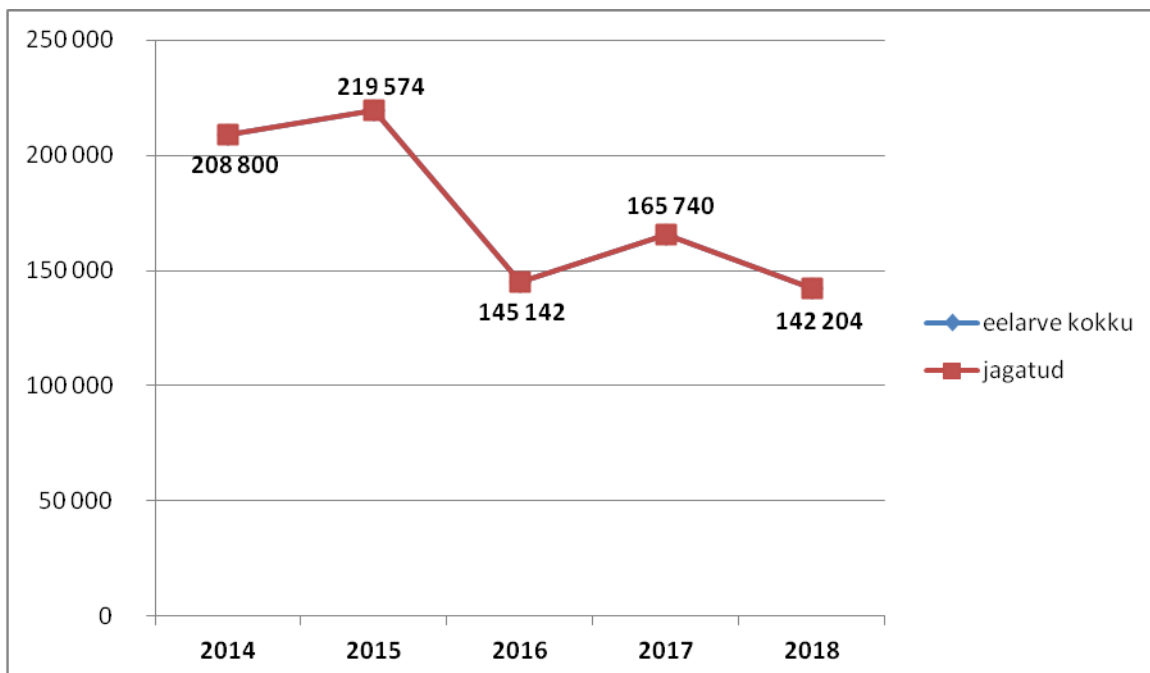
2017. aasta haldusreformi käigus jagati Setomaa administratiivselt kaheks: üks osa on Eestis Võru maakonnas, teine osa, ligi 75% endisest Petseri maakonnast, kontrolljoone taga Petseri rajoonis Venemaal. Alates haldusreformist moodustab Setomaa ühe valla. Setomaa arenduskeskusena tegutseb MTÜ Setomaa Liit, mille liikmed on Setomaa vald ja MTÜ Seto Kongressi Tugiühing.

1. Kultuuriprogrammi rahaline maht

Kultuuriprogrammi **rahaline maht oli perioodil 2014-2018 kokku 881 460 eurot.**

- 2014. aastal riigilt eraldatud 208 800 eurot, jaotatud 208 800 eurot
- 2015. aastal riigilt eraldatud 219 240 eurot, 2014. aasta jääk 334 eurot, kokku 219 574 eurot, jaotatud 219 574 eurot
- 2016. aastal riigilt eraldatud 141 820 eurot (ilma Seto Talumuuseumi (64 000 eurot) ja Obinitsa Seto Muuseumi (13 420 eurot) tegevustoetuseta – kokku vähenes riigipoolne toetus programmile 77 420 euro võrra. 2015. aasta jääk 3 322 eurot, kokku 145 142 eurot, jaotatud 145 142 eurot
- 2017. aastal riigilt eraldatud 141 820 eurot, 2016. aasta jääk 3 920 eurot, täiendavalt eraldati 20 000 eurot (Kultuuriministri käskkiri nr 137, 17.05.2017), kokku 165 740 eurot, jaotatud 165 740 eurot
- 2018. aastal riigilt eraldatud 141 820 eurot, 2017. aasta jääk 384 eurot, kokku 142 204 eurot, jaotatud 142 204 eurot

Jäägid on tekkinud üksikute mitterealiseerunud projektide või tagasimaksete arvelt. Toetussummad kanti tagasi ja lisati uue aasta programmi eelarvele.

Joonis 1. Programmi eelarve maht 2014-2018

2015. aastal suurenes eelarve maht 5%

2016. aastal vähenes eelarve maht Seto Talumuuseumi (sh filiaal Saatse Seto Muuseum) ja Obinitsa Muuseumi tegevustoetuse summa võrra. Alates 2016. aastast rahastatakse Seto Talumuuseumi ja Obinitsa Muuseumi tegevustoetus Kultuuriministeriumi kaudu.

2017. aastal eraldati Kultuuriministeriumi kaudu Setomaa kultuuriprogrammile täiendavalt 20 000 eurot kultuuriprogrammi oluliste tegevuste elluviimiseks.

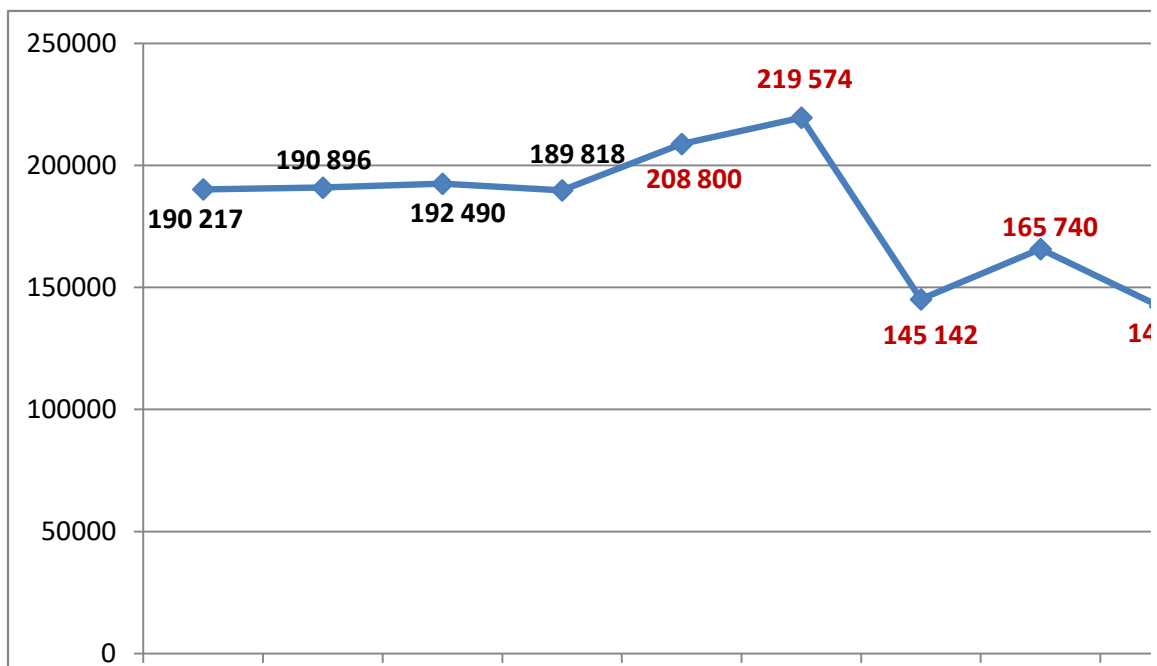
Kultuuriprogrammi eelarve võrdlus programmi eelmise perioodiga:

2010. aastal oli programmi kogueelarve 190 217 eurot

2011. aastal oli programmi kogueelarve 190 896 eurot

2012. aastal oli programmi kogueelarve 192 490 eurot

2013. aastal oli programmi kogueelarve 189 818 eurot

Joonis 2. Programmi eelarve maht võrreldes eelmise perioodiga (2010-2013)

2. Programmi nõukogu koosolekud

- 2014 toimus 1 koosolek
- 2015 toimus 2 koosolekut (sh 1 täiendav koosolek e-vormis otsuste tegemiseks)
- 2016 toimus 1 koosolek
- 2017 toimus 6 koosolekut (sh 3 täiendavat koosolekut e-vormis otsuste tegemiseks)
- 2018 toimus 5 koosolekut, sh väljasõidukoosolek Tartusse seoses programmi uuendamisega järgmiseks perioodiks ja 3 täiendavat koosolekut e-vormis otsuste tegemiseks

Programmi 5 aastase perioodi jooksul aastatel 2014-2018 toimus kokku 15 kultuuriprogrammi nõukogu koosolekut.

Võrreldes programmi eelmise perioodiga on toimunud koosolekuid rohkem. Eelmine periood oli 4 aastat. Koosolekute arv on suurenenud ka lisataotlusvoorude läbiviimise tõttu. 2017. aastal oli lisataotlusvoorude läbiviimise põhjuseks täiendava toetuse eraldamine mais ja 2016. a jäägi hilisem aktsepteerimine Rahandusministeeriumi poolt.

3. Taotlusvoorud

Viie aasta jooksul toetati kokku 66 erineva taotleja 461 projekti kogusummas 881 460 eurot.

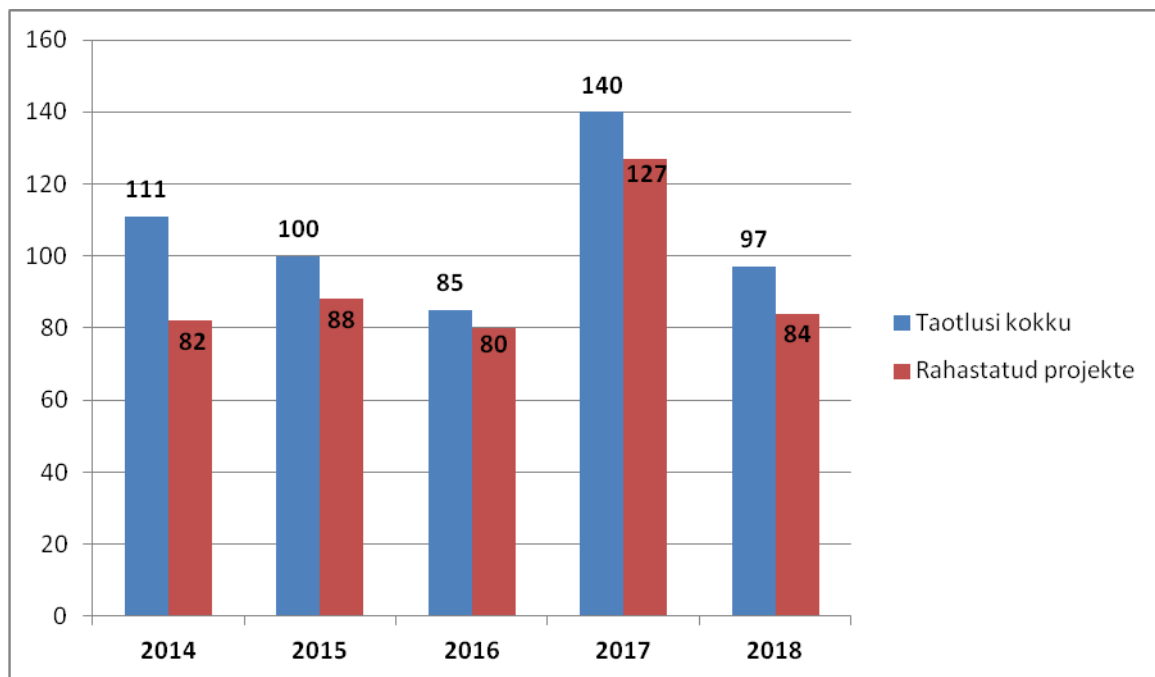
Eelmisel programmi perioodil toetati kokku 64 erineva taotleja 314 projekti kogusummas 763 421 eurot.

- 2014. aastal 1 taotlusvoor
- 2015. aastal 1 taotlusvoor
- 2016. aastal 1 taotlusvoor
- 2017. aastal 3 taotlusvoor.
- 2017. aastal oli lisataotlusvoorude läbiviimise põhjuseks täiendava toetuse eraldamine mais ja 2016. jäägi hilisem aktsepteerimine Rahandusministeeriumi poolt.
- 2018. aastal 1 taotlusvoor

Tabel 1. Taotletud ja rahastatud projektid perioodil 2014-2018

Aasta	Taotlusi kokku	Summas	Rahastatud projekte	Summas	Rahastatud projektide %
2014	111	322 745	82	208 800	74%
2015	100	329 407	88	219 574	88%
2016	85	183 927	80	145 142	94%
2017	140	230 294	127	165 740	91%
2018	97	228 393	84	142 204	87%
KOKKU	533	1 294 766	461	881 460	86%

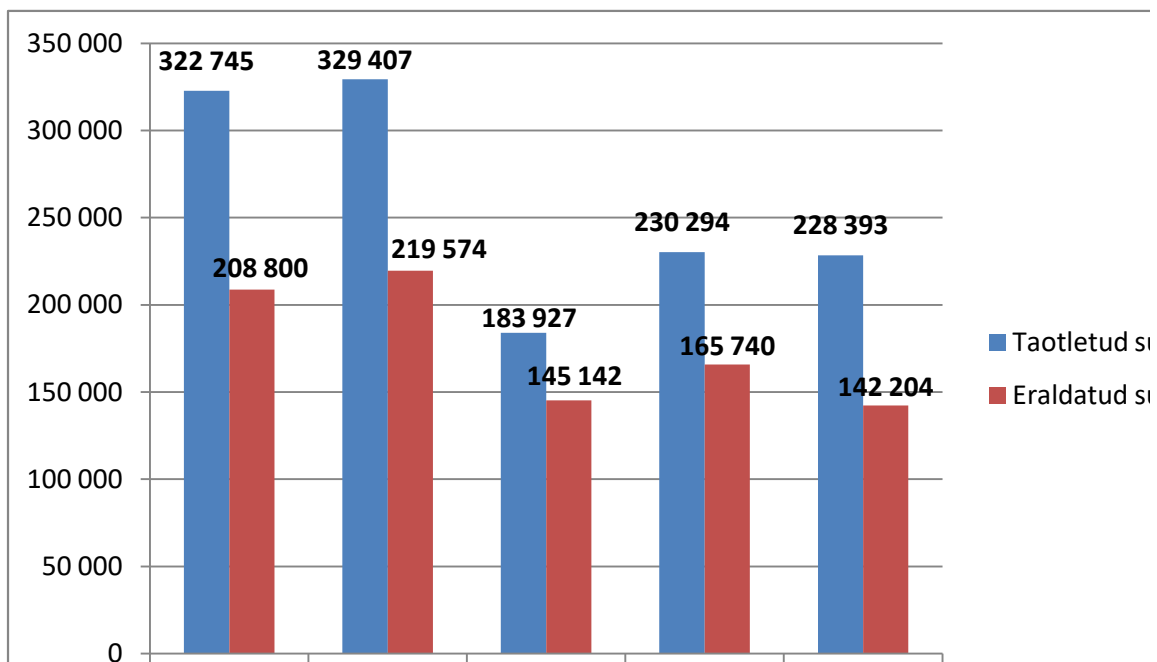
Viie-aastase perioodi jooksul esitatud taotluste hulgast ligi **86% taotlustest said rahastuse**. Programmi eelmisel perioodil rahastati ligi 80% esitatud taotlustest.

Joonis 3. Esitatud ja rahastatud taotlused arvukselt

Jooniselt 3 nähtub, et esitatud ja rahastatud taotluste arv on 2016. aastal vähenenud, mille põhjuseks võib olla taotlusvooru väljakuulutamise aja muutus – taotlusvoor toodi varasemaks. 2017. aastal taotluste arv hüppeliselt kasvas, kuna kokku oli 3 taotlusvooru ning programmi eelarve sai 2017. aasta mais lisarahastuse.

Viie aasta jooksul esitatud keskmine taotluste arv on 106, programmi eelmisel perioodil 100 taotlust aastas.

Joonis 4. Võrdlus taotletud ja eraldatud toetuse summa vahel

Perioodi jooksul eraldatud toetuste summa moodustab ligi 86% taotletud summast.

4. Taotlejad

Programmi viie-aastase perioodi jooksul eraldati toetust kokku 66-le erinevale organisatsioonile või ühendusele.

Tabel 2 Programmi perioodil suurimad toetuse saajad ja nende poolt läbi viidud mõnede projektide loetelu

Taotleja nimi	Toetuste summa kokku	Rahastatud Taotluste arv
Setomaa Liit (kuni 2018. aastani Setomaa Valdade Liit)	224 119	18
sh Setomaa ajalehe väljaandmine	189 900	
Setomaa koolides pärimusõppe tunnid, pärimuskultuuri õpilasüritused	23 279	
Petseri seto seltsi tegevuste korraldamine	4 320	
SA Seto Instituut	145 542	26
sh tegevustoetus	94 000	
Koguteos	31 000	
ja teised trükised	13 142	
Seto suveülikool	2 700	
Seto Talumuuseum	139 653	26
sh tegevustoetus 2014, 2015	125 000	
Näituste projektid, pärimusega seotud teemapäevad		
Värska Vallavalitsus	57 889	54
sh Värska Kultuurikeskus (leelokooride Verska Naase` ja Leiko ning rahvatantsurühmade Lustiline ja Käokuld	21 065	

tegevustoetus, Seto Folk		
Värška Gümnaasium (folkloorirühma tegevustoetus, rahvarõivaste soetamine, pärimuskultuuri kursused)	13 500	
Värška Muusikakool (Pilliklubi, Pärimusviuldajate ansambli ja karmoškaansambli tegevustoetus, rahvariiete ja pillide soetamine)	6 100	
Värška Lasteaed (keelepesa, rahvariiete täiendus, väikekannelde soetamine)	4 500	
Meremäe Vallavalitsus	42 740	12
sh Obinitza Muuseumi tegevustoetus 2014, 2015	26 202	
Obinitza Muuseumi näituste ja käsitöö projektid		
Setu Kultuuri Fond	25 388	22
sh leelokoori Seto Miihi Summ ja Ida-Petserimaa noorte leelokoori Tsirgukõsõ tegevustoetus	8 588	
Soome-Ugri kultuuripealinn	5 300	
Setomaa esinduse osalemine Ukrainas ja Krasnojarski kraisis	4 500	
Mikitamäe Vallavalitsus	22 117	27
Sh Mikitamäe Kooli keelepesa Mikitamäe lasteaias	4 100	
Mikitamäe folkloorirühma tegevustoetus	3 573	
Pillide soetamine koolile		
leelokoori Helmine tegevustoetus 2014, 2016	1 600	
Seto Käsitüü Kogo	17 832	18
sh Seto pitsi päevad	5 660	
Seto rahvarõivaraamatu käsikirja ettevalmistus	2 900	
Seto käsitöö näitused, kursused		
Tartu Ülikool	15 000	6
sh Lõuna-Eesti Keele- ja Kultuuriuuringute Keskuse projekt Seto Sõnaraamatu koostamine	13 000	
Põlva Seto Selts	12 442	21
sh leelokooride Velõ, Madara ja Ilolinõ tegevustoetus	11 342	

Tabelis 2 on 2018. aasta kohta taotleja nimeks märgitud veel Setomaa senised vallad, taotlemise ajal (2017) kehtinud nimetuse järgi.

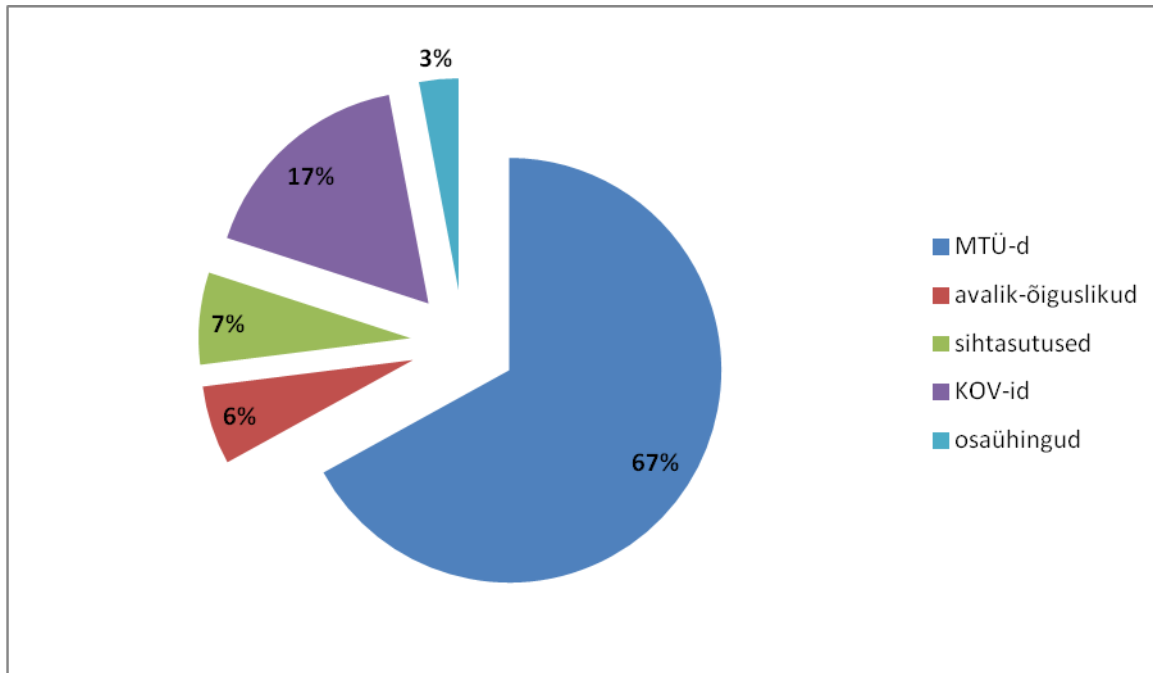
Enim toetust saanute hulgas **esitatud taotluste arvu poolest** on antud programmiperioodil aktiivsemad olnud Värška Vallavalitsus (sh valla ametiasutuse hallatavad asutused), Mikitamäe Vallavalitsus (sh Mikitamäe Kool), Seto Instituut, Seto Talumuuseum ja SA Setu Kultuuri Fond, järgnevad Põlva Seto Selts, Setomaa Liit ja Seto Käsitüü Kogo. Kohalik kogukond on jätkuvalt aktiivne taotluste esitamisel, jätkusid kogukonnale olulised traditsioonilised üritused.

Kõige rohkem oli sellel programmiperioodil toetatud alljärgnevaid projekte:

- Setomaa ajaleht 189 900 eurot
- Seto Talumuuseumi tegevustoetus (2014, 2015) 125 000 eurot
- Seto Instituudi tegevustoetus 94 000 eurot
- Setomaa Koguteos 32 800 eurot (sh Setomaa 1. Loodus – 1 800 eurot, Setomaa 3. Keel, rahvaluule ja tänapäeva omakultuur – 31 000 eurot)
- Obinitza Muuseumi tegevustoetus (2014, 2015) 26 202 eurot
- Setomaa koolides pärimusõppe tunnid, pärimusõppe õpetajate täiendõpe ja pärimuskultuuri tutvustavate õpilasürituste korraldamine (Setomaa Liidu projekt) 23 279 eurot
- Seto Kuningriigi päev 21 500 eurot
- Seto folk 14 600 eurot

- Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti Keele- ja Kultuuriuringute Keskuse projekt Seto sõnaraamat 13 000 eurot
- Anne Vabarna nim preemia ja omakultuuriõhtu 7 600 eurot
- Rikka Ivvani pillilaager 5 839 eurot
- Asustuse kujunemine ja areng Setomaal kiviajast rauaajani 5 800 eurot
- Seto pitsi päevad 5660 eurot
- Pärimuskultuuri kursused Värskas Gümnaasiumis 5 000 eurot
- Ostrova Festival 4 900 eurot

Joonis 5. Erinevad toetuse saajad omandivormi järgi

Erinevatest taotlejatest 67% olid MTÜ-d. Kohalikud omavalitsused ja nende allasutused moodustasid taotlejatest 17%, sihtasutused 7% taotlejatest ning 6% avalik-õiguslikud institutsioonid ja 3% osäühingud.

5. Kultuuriprogrammi valdkonnad

Kultuuriprogrammi valdkonnad on:

- Seto leelo – seto mitmehäälne laulutraditsioon
- Pärimuskultuur
- Pärimuspõhine uuslooming
- Keel ja haridus
- Teadus- ja arendustegevus
- Meedia ja mainekujundus

Alates sellest programmiperioodist on kogukonna ettepanekul eraldi valdkonnaks Seto leelo – seto mitmehäälne laulutraditsioon. Eelmisel perioodil oli ka valdkond kogukond.

Rahastatud projektide valdkondlikus jaotuses on igale projektile määratud üks, nn põhivaldkondlik kuuluvus. Valdkondlik kuuluvus otsustatakse ühiselt programmi nõukogu koosolekul.

Tabel 3 Toetatud projektide arv valdkondade kaupa

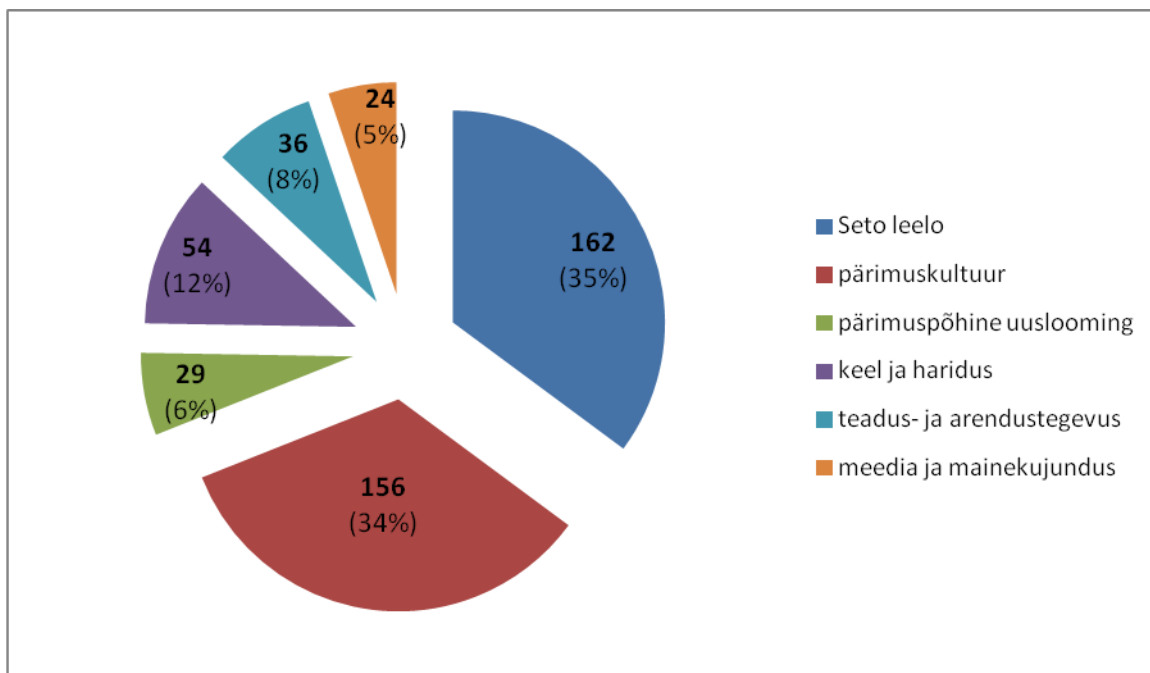
Valdkond	2014	2015	2016	2017	2018	KOKKU
Seto leelo – seto mitme- hääline laulutraditsioon	26	28	27	54	27	162
Pärimuskultuur	32	30	27	39	28	156
Pärimuspõhine uuslooming	4	5	5	6	9	29
Keel ja haridus	11	12	10	11	10	54
Teadus- ja arendustegevus	7	7	10	8	4	36
Meedia ja mainekujundus	2	6	1	9	6	24
KOKKU	82	88	80	127	84	461

Tabelis 3 on arvuliselt näidatud **toetatud projektid** aastate ja valdkondade lõikes. Kõige rohkem toetati valdkonna Seto leelo – seto mitme- hääline laulutraditsioon projekte – kokku 162 ja pärimuskultuuri valdkonna projekte - kokku 156. Keele ja hariduse valdkonnas toetati 54 projekti. Jätkuvalt on suur toetus keele ja hariduse projektidel, mida toetati 43 korral. Teadus- ja arendustegevuse projekte toetati 36 korral, pärimuspõhise uusloomingu valdkonnas toetati 29, meedia ja mainekujunduse valdkonnas 24 projekti. Võrreldes perioodi ülejäänud aastatega, tõusis hüppeliselt 2017. aastal valdkonna Seto leelo – seto mitme- hääline laulutraditsioon toetatud projektide arv, mis oli tingitud lisarahastuse saamisega, mis omakorda võimaldas eraldada kõigile leelokooridele täiendavat tegevustoetust.

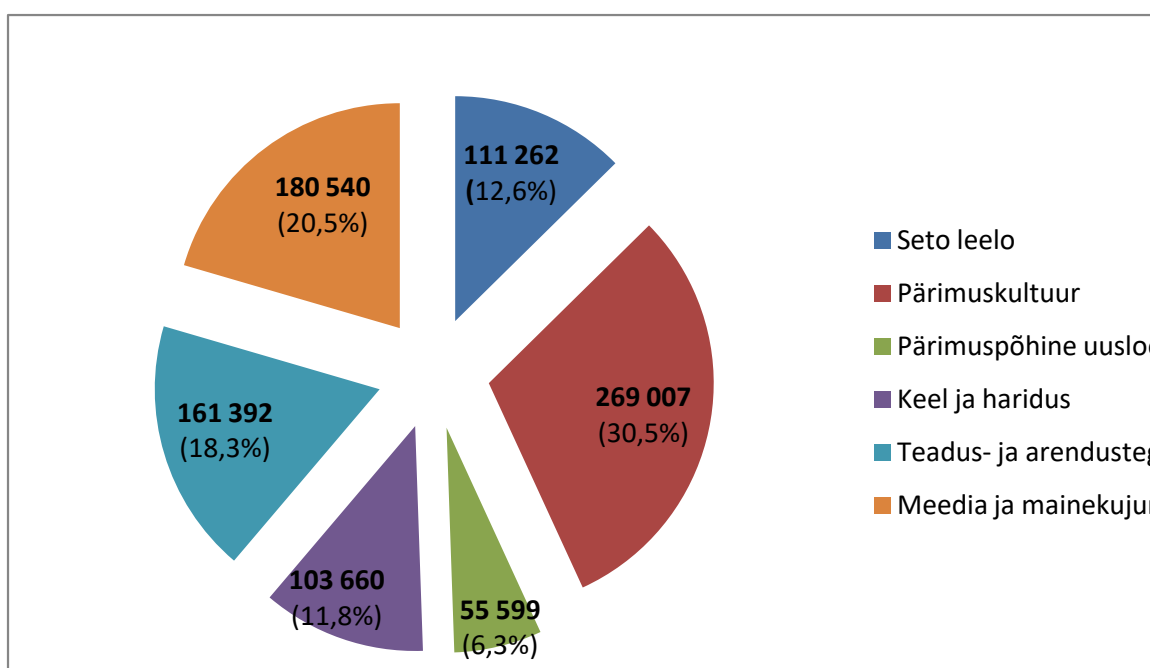
Tabel 4. Toetatud projektid summaliselt valdkondade kaupa

Valdkond	2014	2015	2016	2017	2018	KOKKU
Seto leelo – seto mitme- hääline laulutraditsioon	18 660	19 515	22 400	29 647	21 040	111 262
Pärimuskultuur	97 140	97 877	19 893	29 653	24 444	269 007
Pärimuspõhine uuslooming	8 300	10 300	10 200	11 299	15 500	55 599
Keel ja haridus	13 500	10 190	18 549	47 041	14 380	103 660
Teadus- ja arendustegevus	34 200	34 192	35 100	35 500	22 400	161 392
Meedia ja mainekujundus	37 000	47 500	39 000	12 600	44 440	180 540
KOKKU	208 800	219 574	145 142	165 740	142 204	881 460

Tabelis 4 on näidatud **toetatud projektid summaliselt** aastate ja valdkondade lõikes. Pärimuskultuuri valdkonna summa on tuntavalt väiksem alates 2016. aastast, kuna Seto Talumuuseumi ja Obinitsa Muuseumi tegevustoetus rahastati alates 2016. aastast Kultuuriministeeriumi kaudu. Summaliselt on toetatud kõige rohkem pärimuskultuuri valdkonna projekte ning meedia ja mainekujunduse valdkonna projekte. Rahastatud taotluste arvult oli aga meedia ja mainekujunduse valdkonna projekte kõige vähem. Suur on toetus ka teadus- ja arendustegevuse, seto leelo ning keele ja hariduse valdkonna projektidele, väiksem on toetus valdkonna pärimuspõhine uuslooming projektidele, neid projekte esitatakse ka arvuliselt vähem.

Joonis 6. Toetatud projektide arvu valdkondlik osakaal perioodil 2015-2018

Joonis 7. Eraldatud toetussummade valdkondlik osakaal perioodil 2015-2018

Programmi kogu perioodi jooksul on kõige rohkem summaliselt toetatud pärimuskultuuri valdkonda. Toetatud projektide koguarvult on suurim valdkond Seto leelo, toetussummade poolest aga valdkonnad pärimuskultuur, meedia ja mainekujundus ning teadus- ja arendustegevus. Leelokoordine taotlusi arvuks on kõige rohkem, kuid toetussummad väiksemad. Valdkonnal meedia ja mainekujundus taotlusi kokku kõige vähem, kuid toetussummad ühele projektile suured – nt projekt Setomaa ajaleht. Ka teaduse ja arendustegevuse valdkonnas projekte vähem, kuid toetuste kogusumma osakaalult suurem.

5.1 Seto leelo – seto mitmehääline laulutraditsioon

Valdkonna toetamise eesmärk on kindlustada leelotraditsiooni ning seda toetava elulaadi püsimine ning kogukonna toimimine, tunnustades ja toetades pärimuslike oskuste ja teadmiste edasiandjaid.

Näiteid toetatud projektidest:

- leelokooride tegevustoetused
- leelokooride aastapäevade ja tähtpäevade üritused,
- CD plaatide väljaandmise ja trükiste projektid
- Seto Leelotarko Kogo tegevustoetus
- Lummo Kati laululaager
- Seto Leelopäev
- Leelokonverents

Seto leelol uue valdkonnana oli sellel perioodil kõige rohkem taotlusi. Tegevustoetust said 24 leelokoori. Lisaks Setomaale tegutsevad leelokoorid ka Tallinnas, Põlvas, Võrus, Tartus ja Tartu maakonnas. Tänu sellele on tagatud seto leelo ja keele edasikestmine ka väljaspool Setomaad. Leelokooridest aktiivsemad taotluste esitajad ja toetuste saajad olid Seto Lauluselts Sõsarõ, leelokoor Verska Naase` ja Obinitsa Naisseltsi Miitsirk Mokornulga leelokoor. Järgnesid Seto lauluselts Siidisõsarõ, MTÜ Hõpõhelme, Seto Lauluselts Ilongang, Seto folklooriansambel Kuldatsäuk ning Põlva Seto Seltsi leelokoorid Naiste leelopark Iloline, Naiste leelopark Madara ja Meeste leelopark Velö.

Leelokooride tegevus on üks alustaladest seto leelo säilimiseks. Iga-aastane leelokooride tegevustoetus on aidanud hoida ja tutvustada seto leelot, tantsu, pillimängu ja seto pärimuskultuuri nii Setomaal kui ka väljaspool Setomaad. Leelokoorid võtsid aktiivselt osa erinevatest seto traditsioonilistest üritustest. Värska Gümnaasiumis tegutseb leelokoor Laanõtsirk ja Mikitamäe Koolis folkloorirühm, Ida-Petserimaal noorte leelokoor Tsirgukõsõ. Väljaspool Setomaad tegutsevatel leelokooridel on tugevnenud sidemed seto kogukonnaga, jätkus koostöö Setomaa kohalike omavalitsustega seto kultuuri jätkusuutlikkuse tagamiseks. Perioodi jooksul on üha rohkem kaasatud uusi lauljaid, noori ja ka lapsi leelokooridesse, igapäevaelus ja omavahelises suhtlemises on suurenenud seto keele rääkimine omavahel. Seto laul on elujõulisem, laienenud on teadmised seto tantsude olemusest. Seto leelokoore ja lauljaid ühendava katusorganisatsiooni Seto Leelotarko Kogo eesmärk on olnud Seto laulukultuuri säilitamine vanu traditsioone järgides, korraldati Seto Leelokonverents, üha rohkem on hakatud huvi tundma seto laulu, tantsu ja keele vastu. Lummo Kati Laululaagris õpetati süvendatult seto leelot, tutvustati erinevaid lähenemisi ja teooriaid seto mitmehäälese laulutraditsioonile, mis aitas mitmekesistada repertuaari. Valdkonna toetamine on aidanud kaasa UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja kantud Seto leelotraditsiooni püsimisele.

2016. aastal tähistas Võru Kandle seto leelokoor Helmekaal` 30., 2018. aastal Seto Folklooriansambel Kuldatsäuk 30. ja Eesti vanim tegutsev leelokoor Seto Lauluselts Sõsarõ leeloloo 45. sünnipäeva.

5.2 Pärimuskultuur

Valdkonna toetamise eesmärk on tagada seto vaimse ja materiaalse kultuuripärandi elujõulisus ning kaasata kogukonda selle hoidmisel ja edasiandmisel

Näiteid toetatud projektidest:

- Seto rahvatantsurühmade tegevustoetused
- Seto Talumuuseumi tegevustoetus 2014, 2015, näituste projektid, tähtpäevade üritused
- Obinitza Muuseumi tegevustoetus 2014, 2015, näituste ja käsitöö projektid
- Seto Käsitöö Kogo käsitöö näituste ja kursuste ning kostipäeva toidukoolitused
- Rahvariiete soetamine Värskas Gümnaasiumile ja Värskas Muusikakoolile
- Värskas Muusikakooli karmoškaansambli ja pilliklubi tegevustoetus
- Pillide soetamine Värskas Muusikakoolile ja Värskas lasteaiale
- Setomaa Liidu projekt Petseri seto seltsi tegevuste korraldamine
- Anne Vabarna nimeline preemia ja omakultuuriõhtu
- Värskas Käsitööselts Kirävüü projekt Anna Kõivo kogitud hamemustrid
- MTÜ Tantsutrupp Modus kultuuriklubi projekt I Seto tandsopido „Kagoss kargasõ“
- Rikka Ivvani Pillilaager
- Seto rahvarõiva nõuandekoja loomine
- Seto Kongress 2014, 2017

Pärimuskultuuri sündmused on eelkõige tugevdanud kogukondlikke sidemeid ja identiteeti. Aktiivselt olid kaasatud kogukonna liikmed ka väljastpoolt Setomaad.

Uued algatused programmiperioodil:

Värskas Muusikakoolis karmoškaansambli loomine 2015. aastal, Pilliklubi loomine 2016. aastal. 2018. aastal sai teoks esimene Seto Tandsopido, kus tantsiti eri aegadel Setomaal tantsitud pärimustantse. Kostipäeva ürituste kaudu taaslustati ja arendati seto toidukultuuri. Üha rohkem toimus käsitööüritusi, Seto Talumuuseumi hea koostöö käsitöölistega on aidanud kaasa traditsioonilise seto käsitöö arengule ja tuntusele. 2015. aastal avati Eesti Vabaõhumuuseumis koopiataluna Setomaalt pärit Vanatalo, mille eesmärgiks on saada setode ja seto kultuuripärandit tutvustavaks keskuseks Tallinnas. Programmist toetati avaürituse kultuuriprogrammi. 2016. aastal algas seto rahvarõiva nõuandekoja loomine. Lisaks käsitöölistele on ühendusse koondatud ka muuseumide ja teadusasutuste töötajad.

2018. aastal toimusid paljud üritused Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva ürituste raames.

5.3 Pärimuspõhine uuslooming

Valdkonna toetamise eesmärk on mitmekesistada seto kultuurielu, tihendades seoseid pärimuskultuuri ning kaasaja kultuuri vahel, kaasates aktiivselt nooremat põlvkonda.

Näiteid toetatud projektidest:

- Seto Kuningriigi Päev, Kuningriigi Latsipäiv
- Ostrova Festival
- Muusika- ja matkafestival Seto Folk
- Ansambli Zetod CD
- Taarka Pärimusteatri draamaõpe, etendused Vanahunt ja Vahtsõnõ testament

Tähelepanu on pööratud seto keele ja kultuuri kaasaegsetele väljunditele. Seeläbi on pärimus hoitud ja edasi antud uusloomingus ning pärimuskultuuril põhineval loometegevuses.

5.4 Keel ja haridus

Valdkonna toetamise eesmärk on seto keele kasutamise laiendamine kõigi sihtrühmade hulgas ning anda neile teadmisi Setomaa kultuuriloost.

Näiteid toetatud projektidest:

- Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti Keele ja Kultuuriuuringute Keskuse projekt Seto-eesti sõnaraamatu koostamine
- Keelepesad Mikitamäe ja Värska lasteaias
- Setokeelsete nukuteatrietenduste läbiviimine Setomaa lasteaedades
- Seto Kuningriigi Kroonikogo projekt Seto laste koolid - Tallinnas läbiviidav pärimusõpe seto juurtega lastele
- Pärimuskultuuri kursused Värska Gümnaasiumis
- Setomaa Valdade Liidu projekt Seto pärimuskultuuri tutvustavate õpilasürituste korraldamine Setomaa koolides, õpetajate täiendõpe
- Setomaa Hariduskonverents
- Täheke seto keeles

Setomaa kõikides koolides jätkusid pärimusõppe tunnid erinevates kooli astmetes. Pärimuskultuuri tunnid tagasid järjepideva tegevuse, õpilasürituste ja õppereiside tulemusena on õppijate huvi ja teadmised paikkondliku keele, pärimuse ja kultuuriloo vastu ning üldteadmised Setomaast senisest paremad. Jätkunud on Setomaa koolide pärimuskultuuri õpetajate koostöö, suurenenud on õpilasürituste arv.

Värska Gümnaasiumi pärimuskultuuri õppesuund aitas kaasa seto kultuuri ja keele säilimisel noorte seas. Noored alles otsivad enda identiteeti ning pärimuskultuuri õpe on suunajaks ja toetavaks võimaluseks. Kultuuri suunal õppinud gümnaasiumi õpilaste õppekavva kuulus neli kultuuriteemalist kursust. Alates 2018. aasta sügisest õpetatakse Värska Gümnaasiumis seto pärimuskultuuri üldise õppekava alusel, mille hulgas on kohustuslikuna pärimuskultuuri kursus ning õpilase valitavate kursuste hulgas on kolm pärimuskultuuriga seotud kursust.

Põhikooli astmes on igas kooliastmes pärimuskultuuri tund. Õppe tulemusena on õpilased teinud pärimuse teemalisi gümnaasiumi uurimistöid, põhikooli loovtöid põhikooli praktilise tööna. Gümnaasiumi õpilased on osalenud erinevatel konkurssidel. Aktiivselt osalevad noored leelorühma Laanetsirk töös. Õpetajad osalevad seto keele ja kultuuri õppepäevadel ning Setomaa hariduskonverentsil.

5.5 Teadus- ja arendustegevus

Valdkonna toetamise eesmärk on tagada teadusuuringute kaudu uute teadmiste saamine Setomaa ja seto kultuuri kohta ning teha tulemused kättesaadavaks nii uurijatele kui kogukonnale.

Näiteid toetatud projektidest:

- SA Seto Instituudi tegevustoetus
- Seto Instituudi poolt väljaantavad teosed
- Arheoloogiakeskuse projekt Asustuse kujunemine ja areng Setomaal kiviajast rauaajani.
- MTÜ Seto Käsitüü Kogo projekt Seto rahvarõivaraamatu käsikirja ettevalmistus
- Setomaa koguteos
- Eesti Vabaõhumuuseumi uurimus- ja välitööd Setomaal
- Eesti Kirjandusmuuseumi projekt Seto ajaloolised helisalvestused - Vaike Sarve pärand
- Seto Talumuuseumi näituseprojekt Naine, kaetud peaga ja Nulk, nulga, nulka koostamine
- Obinitša Muuseumi näituseprojekt Mustrid läbi Setomaa ajaloo ja ümber muuseumimaja
- Preemia parimate seto-teemaliste bakalauruse- ja magistratööde eest

Rohkem on ilmunud Setomaa teemalist kirjandust. Seto Instituudi eestvedamisel toimub järjepidev suhtlus rahvusvahelisel tasandil erinevate teadus- ja mäluasutustega, mille olulisemaks tulemuseks on 5 aastat kestnud koostööna Peterburi Etnograafiamuuseumi ja Pariisi Inimesemuuseumiga ilmunud raamat „Inimese muuseumi ekspeditsioonid Eestisse. Boris Vilde ja Leonid Zurov Setomaal (1937-1938). Tudengite lõputööde stipendiumid kutsuvad noori uurima Setomaaga seotud teemasid.

5.6 Meedia ja mainekujundus

Valdkonna toetamise eesmärk on hoida ja tugevdada setode rahvuslikku identiteeti setokeelse meedia abil ning tõsta seto kultuuri tuntust üleriigilise meedia, infomaterjalide, ürituste ning filmide kaudu.

Näiteid toetatud projektidest:

- Ajalehe Setomaa väljaandmine
- Ajakirja Peko Helü väljaandmine 2015. a
- Taarka Pärimusteatri projekt Peko TV
- OÜ Revolver Film dokfilm Läänud on jäänud
- Seto Ateljee-Galerii dokfilm Sõle loomine
- MTÜ Suff projekt Vepsa-Karjala-Seto filmilaager Tsiistres
- Soome-Ugri kultuuripealinn Obinitsa 2015
- Seto käsitöö näitused Venemaal
- MTÜ Setomaa Turism projekt „Raamatu „Setomaa. Unikaalne ja ehe“ venekeelne versioon
- Leelokooride osalemised festivalidel väljaspool Eestit: Radaja festivalil Pihkvas, rahvusvahelistel folkloorifestivalidel Klaipedas festivalil „Lauksnos“, Murmanski oblastis Umbas, Horvaatias, Vilniuse festivalil „Skamba skamba kankliai“, Mordvas, Komimaal KAMWA festivalil, Suur-Novgorodis festivalil „Sadko“ , Seto kultuuri nädala raames Pariisis ja kontsertreisil Saksamaal.

Programmi toel on tagatud ajalehe Setomaa regulaarne ilmumine. Paberikandjal ilmub ajaleht korrapäraselt üks kord kuus. Tõusnud on ajalehe kvaliteet, oluliste sündmuste kohta saab operatiivselt infot ajalehe veebilehelt, „Setomaa“ veebiversioon on kättesaadav kõigile huvilistele 2015. aastal põhjalikult uuendatud keskkonnas. Ajaleht hoiab ja arendab setode rahvuslikku identiteeti, kogukonnatunnet, edendab keelekasutust, ajalehel meediaväljaandena on oluline tugi seto kultuuriruumi hoidmisel. Toetust on saanud setoteemalised filmid.

2015. aastal oli Obinitsa Soome-Ugri kultuuripealinn, osalesid soome-ugri rahvaste esindajad. Seto kultuuri tutvustati pärimuskultuuril põhinevate suurürituste kaudu.

Tänu meedia ja mainekujunduse valdkonna projektitoetustele on laienenud seto kultuuri tuntus ning tugevnenud setode rahvuslik identiteet.

6. Mõõdetavad tulemused

Perioodil 2014-2018 kokku on toetatud (loetelus võib projekt kuuluda üheaegselt mitmese jaotusesse):

- programmi taotlusvooru esitatud ja rahastatud projektide arv, sh Venemaa-poolse Setomaaga seotud projektide arv – esitatud projektide arv 533, rahastatud projektide arv 461, Venemaa-poolse Setomaaga seotud rahastatud projektide arv 15;

- tegevustoetust saanud leelokooride arv - 24
- Setomaa muuseumide ühisprojektide (trükised, üritused, näitused) arv - 41
- lastele ja noortele suunatud projektide arv - 105
- murdekeele ja pärimuskultuuri õppega seotud projektide arv - 41
- pärimusel põhinevad teatri-, filmi-, kunstiprojektide arv - 7
- programmi toel välja antud teaduslike uurimuste, publikatsioonide, artiklite ja väljaannete projektid:
  - Arheoloogiakeskuse projekt Asustuse kujunemine ja areng Setumaal kiviajast rauaajani“ 2014, 2015, 2016, 2017,2018
  - Setomaa Koguteos Setomaa 1. Loodus
  - Setomaa Koguteos Setomaa 3. Keel, rahvas ja tänapäeva kultuur
  - Raamatu Leonid Zurovi ja Boris Vilde uurimusretked Setomaale 1937. ja 1938. aastal
  - Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti Keele- ja kultuuriuringute Keskuse projekt Paul Hagu 70 – artiklikogumiku väljaandmine ja konverentsi korraldamine“
- Setomaa kultuuri käsitlevate õppematerjalide hulk - 14
- pärimuskultuuril põhinevate tähtsündmuste, festivalide, näituste arv - 129
- traditsioonilise käsitööga seotud projektide arv - 38
- trükiste ja audiovisuaalsete digitaalväljaannete hulk – trükised – 13, digitaalväljaanded – 9, Setomaa ajaleht kokku 65 numbrit (2014 – 17 numbrit, 2015-2018 igal aastal 12 numbrit)

7. Kokkuvõte

Käesolev programmiperiood oli tulemuslik – on toimunud pidev ja järjekindel areng seto keele ja pärimuskultuuri tuntuse suurenemisel. Aktiivselt jätkasid tegutsemist seto leelokoovid, programm on aidanud kaasa UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja kantud Seto leelotraditsiooni püsimisele. Pärimuskultuuri sündmused aitasid tugevdada kogukondlikke sidemeid ja identiteeti, alguse said mitmed uued algatused – Seto Tandsopido, pilliansamblite loomised Värska Muusikakoolis, avati Seto Vanatalo. Pärimuspõhise uusloomingu valdkonnas on Seto Folk leidnud kindla koha Eesti festivalide hulgas, Taarka Pärimusteater toob välja uusi etendusi. Aktiivselt tegutsevad keelepesad, välja antakse setokeelset õppematerjali, koolides toimub pärimuskultuuri õpe. Hoogustunud on välissuhtlus, eriti soome-ugri suunal. Meediaväljaandena aitab Setomaa ajaleht hoida ja arendada setode rahvuslikku identiteeti. Tugevnenud on Setomaa elanike ning väljaspool Setomaad elavate setode side kohaliku keele ja kultuuriga.

Tagasisidena programmi nõukogu liikmetelt peaks kindlasti jätkuma setokeelsete õppematerjalide väljaandmise projektide toetamine, rohkem koordineerimist vajab keelepesade töö korraldamine. Seto keele õppe korraldamine võiks toimuda edaspidi Seto Instituudi eestvedamisel. Lisaks Tallinnale peaks Seto keele ja kultuuri õpet korraldama ka mujal ja ka erinevatele vanuserühmadele. Seto Leelotarko Kogol peaks olema suurem vastutus ja initsiatiiv seto leelo arengu koordineerimisel ja arengus. Ka kooliõpilastel võiks olla võimalus näiteks majandusõppe raames lastele suunatud seto pärimusega seotud projekte kultuuriprogrammi kirjutada.

Pärimuskultuuri programm peaks kindlasti jätkuma ka edaspidi, võimalusel tõsta programmi eelarvet.

Uuel programmiperioodil on oluline, et senitehtu ei kaotaks järjepidevust ja käivitatud protsesside tulemusena säiliks seto kultuuripärand. Kultuuriline eripära on ka üheks väljundiks piirkonna mainekujunduses, turundamisel ja majanduselu mitmekesistamisel. Setode aktiivsus oma pärimuskultuuri hoidmisel on heaks eeskujuks ka teistele piirkondadele.

*Kokkuvõte Setomaa kultuuriprogrammist 2014-2018 on koostatud perioodil aprill-detsember 2018
Kokkuvõtte koostas Marika Kutser, Setomaa kultuuriprogrammi koordinaator, Rahvakultuuri Keskuse toetusprogrammide osakonna
spetsialist*